

Esriptores entre l'ombra i la llum

De les terres gironines han sorgit algunes de les figures més destacades de la literatura, un patrimoni immarcescible present a les biblioteques i a les tauletes de nit, i en l'actualitat s'obren camí les veus d'un llenguatge renovat, el reconeixement de les quals no està a l'altura del seu valor.

Text > M. ÀNGELS CABRÉ

Des de 1968 la ciutat de Girona acull el Premi Prudenci Bertrana de novel·la. No vull deprimir a ningú, però des de llavors només l'han rebut una dotzena de dones. No és gaire, encara que el premi té grans encerts, com *La passió segons Renée Vivien*, de Maria-Mercè Marçal. Sempre he pensat

que si el guardó es digués Aurora Bertrana, potser el guanyarien més dones, perquè l'esforçada autora d'*Entre dos silencis* enviaria des d'allà on sigui vibracions positives a les autores que, també esforçadament, construeixen la seva obra literària. No és el cas: porta el nom del seu pare i, com dic, va curt de dones.

Bertrana, que va créixer al barri gironí del Mercadal, era només una nena quan a començaments del segle XX la degana de les lletres gironines, Caterina Albert, va publicar la seva gran obra, *Solitud*, que és també la primera gran novel·la feminista de la literatura catalana (amb perdó de *La fabricant*, de Dolors Monserdà). A *Victor Català*,

>> Retrat de l'escriptora Caterina Albert, Víctor Català, per a l'edició de *Solitud*, el 1905, fet a Foto Napoleón (Barcelona).
(Font: ARXIU HISTÒRIC DE L'ESCALA)

>> Maria Àngels Anglada.

Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT AVUI (LLUÍS SERRAT).

l'escriptora emmascarada, un assaig de publicació recent, l'olotina Margarida Casacuberta recorda l'entrevista que el poeta Tomàs Garcés (tan lligat al Port de la Selva) va fer a Caterina Albert, en la qual l'autora escalença va dir que estimava la vida tal com és, «dolça i amarga, clara i ombrívola». I va afegir: «Tota voldria abastar-la, però quina culpa tinc si són les tinctes negres les que més impressionen la meua retina?». Celebrem que amb la seva tendència a la foscor, aquesta àvia de la literatura catalana «en femení» fes alquímia quan per a les dones pràcticament tot estava encara aquí per escriure.

El mateix any que es va morir Caterina Albert, el 1966, va deixar-nos també Carme Montoriol, figuerenca per família i empordanesa per vocació. Va escriure, va traduir al català els sonets de Shakespeare i es va dedicar a la música com a concertista de piano. També va ser la segona presidenta del Lyceum Club de Barcelona, una associació femenina dedicada a la cultura. Justament la primera va ser Bertrana, que comparteix també amb ella la dedicació musical, ja que de jove es va consagrar al violoncel. Després el va bescanviar per la literatura, i amb el seu primer llibre, *Paradisos oceànics* (fruit de la seva llarga estada a la Polinèsia francesa), va guanyar fama i alguns diners en els il·lusionants anys de la Segona República, que per a les dones van ser el més semblant a un paradís.

Modernitat i emancipació femenina

Als antípodes de la foscor de *Solitud*, el llibre de Bertrana és un llibre lluminós, que dècades després Maria Aurèlia Capmany batejaria com a «exòtic i amable». S'ha de dir que la seva autora va ser una de les lletraferides republicanes més emblemàtiques, exemple de modernitat i emancipació femenina, molt allunyada del model que la bisbalença Llucieta Canyà va dibuixar a *L'etern femení*, que l'any 1934 es va convertir en un *best-seller*, tot i voler contagiar una feminitat esquerpia amb la llibertat que volia propagar la República.

En aquells anys trenta tan envejables va néixer justament Maria Àngels

Anglada, que va transcórrer la major part de la seva existència a la ciutat de Figueres. Coneguda pels seus estudis clàssics i per una depurada obra poètica també d'herència grecolatina,

Només una dotzena de dones han guanyat el Premi Prudenci Bertrana de novel·la des que es va crear l'any 1968

la recordem sobretot per la novel·la *El violí d'Auschwitz*, publicada als anys noranta i tot un gran èxit de crítica i públic. En ella el lutier Daniel, jueu, pateix en primera persona la crueltat dels camps de concentració nazis mentre s'afanya a construir el violí perfecte: «Una alba fosca, precursora

d'un dia de claror grisa i indecisa, una vella flassada damunt el llit gastat del sofriment. Cap malson —pensà— no podia ser pitjor que la crueltat que els voltava i els penetrava, tan indefugible com l'aire que respiraven. Desarmats davant seu, indefensos com nadons. Li semblava que tothom els havia abandonat, fins i tot Jahvè, a les mans d'un odi per a ell incompreensible». La foscor d'un ambient devastador on s'obre pas la llum d'una il·lusió.

Totes aquestes autores ja no hi són. Són un patrimoni immarcescible, estan vives a les nostres tauletes de nit i a les nostres biblioteques. Talent viu, al qual altres veus femenines s'han sumat amb llenguatges, enfocaments i temes nous. Les terres gironines han donat també èxits literaris recents, com la novel·la *Germà de gel*, una història de recerca interior no exempta de ferides, amb la qual la també artista multidisciplinària gironina Alicia Kopf va guanyar el Premi Documenta. Així mateix, la també gironina Clàudia Cedó és, sense cap dubte, una de les dramaturgues més interessants de la jove escena catalana actual. Terra fèrtil, aquesta, on fructifiquen veus com la de la poeta Ester Xargay, que des de Sant Feliu de Guíxols brinda la seva generositat infinita d'agitadora cultural i la seva energia inesgotable en poemes sense lligadures.

Així mateix, cal recordar que des de 2016 a Banyoles hi ha el Fons Francesca Bartrina Literatura i Dona, que recull llibres i documents sobre la literatura feta per dones. Una invitació que la veu femenina segueixi posant aquí, negre sobre blanc, tant la foscor com la llum, la claredat i l'obscuritat.

>> La poeta Ester Xargay, de Sant Feliu de Guíxols. (Autoria: ADOLF ALCÁÑIZ)

M. Àngels Cabré

Esriptora i especialista en feminisme cultural, nascuda a Barcelona el 1968. Ha publicat poesia, narrativa i diversos assaigs sobre dones i cultura, com *Leer y escribir en femenino*, *A contracorriente: Escritoras a la intemperie del siglo xx*, *Wonderwomen: 35 retratos de mujeres fascinantes*, *María Luz Morales: Pionera del periodismo* i *Miralls creuats: Roig/Capmany* (Premi d'Assaig Josep Vallverdú 2016). Acaba de publicar *El llarg viatge de les dones* (Edicions 62), una antologia de textos del feminisme a Catalunya. Ha estat docent del Màster en gènere i comunicació de la UAB i dirigeix l'Observatori Cultural de Gènere.